

Oslo

Arealplaner og planbestemmelser i Oslos klimaarbeid

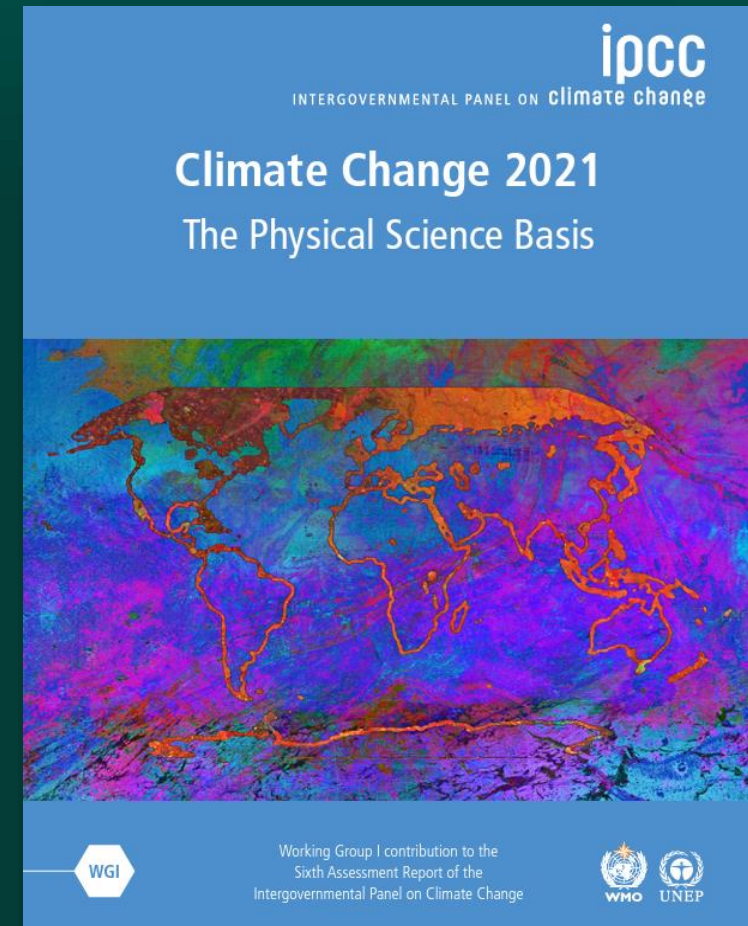
Heidi Sørensen
Direktør i Klimaetaten

IPCC 2021:

«Menneskelig klimapåvirkning er entydig. Kloden blir varmere. Vi ser raske endringer i hele verden. Våre handlinger nå er avgjørende for framtiden»

Eller med FNs generalsekretær Guterres sine ord:

"We are on a highway to Climate Hell, with our foot still on the accelerator"

Sjette hovedrapport fra FNs klimapanel, delrapport I

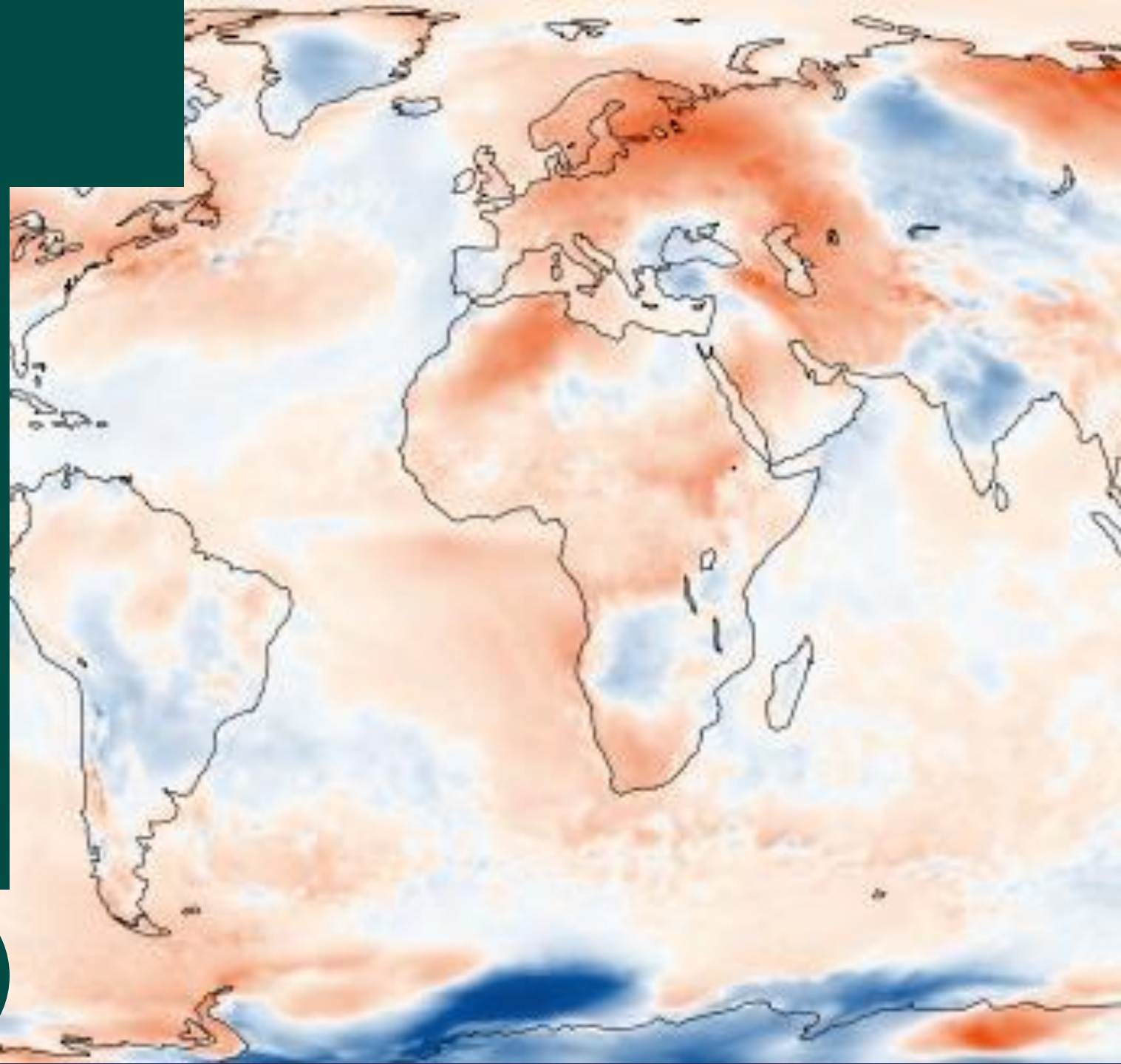
Global gjennomsnittstempertur har økt med **1,1 grader.**

Uten umiddelbare, raske, omfattende og vedvarende utslippskutt vil vi ikke kunne begrense oppvarmingen til 1,5 grader

Global gjennomsnittstemperatur har økt med 1,1 grader.

Vi vil passere 1,5 grader i løpet av de neste 20 årene med dagens utslippstakt

Global gjennomsnittstemperatur har økt med 1,1 grader.

Vi vil passere 1,5 grader i løpet av de neste 20 årene med dagens utslippstakt

Mange av endringene, som ismeltingen på Grønland vil skje mellom 1,5 – 2,0 grader

Global gjennomsnittstemperatur har økt med 1,1 grader.

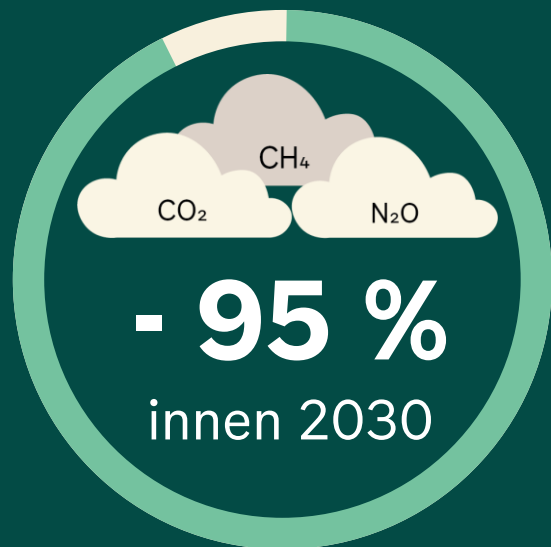
Vi vil passere 1,5 grader i løpet av de neste 20 årene med dagens utslippstakt

Mange av endringene, som issmeltingen på Grønland vil skje mellom 1,5 – 2,0 grader

Netto null CO2-utslipp er nødvendig

Klimamålene til Oslo

Direkte utslipp

Oslos klimagassutslipp i 2030 er redusert med 95 prosent sammenliknet med 2009, og med 52 prosent innen 2023

Klimarobust

Oslos evne til å tåle klimaendringer er styrket fram mot 2030, og byen utvikles slik at den er rustet for de endringene som forventes fram mot 2100

Energi

Oslos samlede energiforbruk i 2030 er redusert med 10 prosent sammenliknet med 2009

Skog og areal

Oslos natur skal forvaltes slik at naturlige karbonlagre i vegetasjon og jordsmonn blir ivaretatt, og opptaket av klimagasser i skog og annen vegetasjon øker mot 2030

Indirekte utslipp

Oslos bidrag til klimagassutslipp utenfor kommunen er betydelig lavere i 2030 enn i 2020

Tre sektorer står for nesten 90 prosent av de direkte utslippene av klimagasser i Oslo

52 %

Mobilitet

25 %

Avfall

12 %

Bygg og anlegg

Oslo

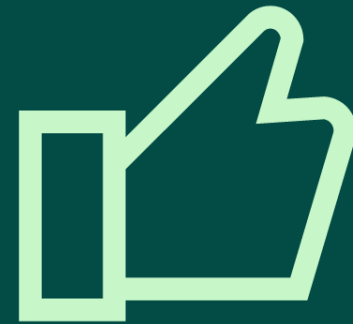
Spesielt viktige styringsprosesser i kommunen

Planprosesser

Investeringsbeslutninger

Anskaffelser

**Plan som
klima-
verktøy**

Grønt og klimatilpasning

Mobilitet

Bygg (anleggsfase, energi og materialer)

Areal til klimaløsninger

Plan- og bygningsloven – en klimalov

- ▶ Formålet med loven, § 1-1:
 - «Fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner
- ▶ Planmyndighetens oppgaver, § 3-1:
 - Plikt for planmyndigheten til sikre at planer etter loven skal «ta klimahensyn gjennom reduksjon av klimagassutslipp (...) »
- ▶ Hjemler for planbestemmelser i kommuneplan og reguleringsplan - §§ 11-9 og 12-7:
 - Vid ordlyd – ifølge forarbeidene «ment å dekke alle relevante forhold»
 - Eksempler fra § 12-7: «Vilkår for bruk», «grenseverdier for tillatt forurensning og andre krav til miljøkvalitet», «funksjons- og kvalitetskrav (...) for å sikre hensynet til (...) miljø.
 - Klima er også miljø.
- ▶ Lovforarbeidene:
 - Klimautfordringen er gitt en sentral plass – som første "hovedproblemstilling".
 - «Plan- og bygningsloven gir dessuten kommunene en viss mulighet til å gi generelle bestemmelser om miljøkvalitet, herunder klimagassutslipp, samt bestemmelser om utslippsgrenser i reguleringsplanen.»
 - Hvor langt går denne muligheten?

Arealdisponeringen: Hvilke arealer bygges ut og hvordan

- Kommunene har vid adgang til å disponere egne arealer
 - Arealplantyper
 - Arealformål
 - Hensynssoner
- Eksempler på viktige klimahensyn:
 - Kompakt byutvikling og fortetting langs knutepunkt - redusert behov for biltransport
 - Vurdere klimatilpasning og utslippsreduksjoner i sammenheng
 - 🌳 Bevaring/styrking av naturområder og karbonrike arealer
 - 🌳 Avskoging og myr

▶ Statlige planretningslinjer

⑩ Utdrag fra formål: *Sikre at kommunene bruker et bredt spekter av sine roller og virkemidler i arbeidet med reduksjon av klimagassutslipp og klimatilpasning*

▶ Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging (2019-2023)

⑩ Utdrag: *Kommunene vektlegger arbeidet med å redusere utslipp av klimagasser*

▶ Bør gi tydeligere forventning til kommunene om aktiv bruk av plansystemet som klimaverktøy og tung vektlegging av klima- og miljøhensyn

Samordnet areal- og transportplanlegging

▶ Regionalplan Oslo og Akershus (2015)

⊙ Hovedmål:

- Konkurransedyktig og bærekraftig region
- Arealeffektivt utbyggingsmønster
- Bevaring av overordnet grøntstruktur
- Effektivt og miljøvennlig transportsystem med lavest mulig behov for biltransport

⊙ Andre mål:

- Bidra til å nå klimamål, inkludert all trafikkvekst skal skje med sykkel, gange og kollektivt
- Forvaltning av naturmangfold skal bidra til å oppfylle nasjonale mål om naturtyper og artsmangfold

▶ Status

Klima i plan på nye måter

**Klimakrav i
arealplaner**

**Karbon og
kvalitet i
grønt-
strukturen**

**Et framtidig
klima**

Kommuneplanen

- ◆ Kommuneplanens samfunnsdel (2019) med byutviklingsstrategi
 - Omstilling til nullutslippsbyen
- ◆ Kommuneplanens arealdel revideres nå
 - Grunnleggende styringsinstrument - langsiktig (2040)
 - Planprogrammet vedtatt desember 2021
 - Klimavirkemiddel på flere måter:
 - Arealdisponering
 - Konkrete klimakrav i bestemmelser
- ◆ Samarbeid mellom Plan- og bygningsetaten og Klimaetaten om klimakrav i arealdelen
 - Bindende føringer for senere plansaker gir likebehandling, forutsigbarhet og tydelig retning

Hvor langt går muligheten til å stille klimakrav i arealplaner?

- ▶ Bestemmelser i reguleringsplaner kan kun gis i «nødvendig utstrekning» - plbl § 12-7
 - Saklig begrunnet – f.eks i klimamål
- ▶ Planbestemmelser må være forholdsmessige
 - I praksis: Hva er rimelig gjennomførbart?
 - Kostnader
 - Teknologeutvikling
- ▶ Dynamisk tolkning i takt med stadig mer prekær klimautfordring?

Hvor langt går muligheten til å stille klimakrav i arealplaner?

- ▶ Forholdet til sektorlovgivning og underliggende forskrifter, eksempler:
 - Forurensningsloven
 - Byggteknisk forskrift
 - Skogbruksregelverket

- ▶ EØS-avtalens fire friheter og konkurranselovgivning

Bestemmelser for utslippskutt

- › Klimagassregnskap
- › Fossilfrie/utslippsfrie anleggsplasser
- › Massehåndtering
- › Riving/demontering/rehabilitering og ombruk
- › Materialvalg
- › Design for lang levetid
- › Tilrettelegging for elektrisk næringstransport
- › Energiløsninger

Bestemmelser for klimatilpasning og karbonlagring

- ▶ Sikre en klimarobust utvikling og unngå å bygge sårbarhet inn i byen
- ▶ Alt som bygges skal tåle været i hele tiltakets levetid.
- ▶ Hensynet til dagens og framtidens klima må legges til grunn i alle relevante utredninger.
- ▶ Å bevare naturverdier og grøntstruktur fra Marka til fjorden er viktig både for karbonlagring og klimatilpasning.

Klimagassberegninger

- ▶ Nytt krav i byggt teknisk forskrift § 17-1 (TEK)
 - Begrenset omfang og skal først foreligge ved byggesak
 - Tillitsbasert system – ikke vedlagt byggesøknad, men skal foreligge "i tiltaket"
- ▶ Flere temaer må adresseres på et tidligere tidspunkt enn byggesak:
 - Arealbruk – lokalisering av bygg og infrastruktur
 - Rehabilitering/demontering versus riving og ombruk av bygningselementer og materialer
 - Fundamentering og grunnforhold
 - Materialvalg for bærende konstruksjoner m.fl.
- ▶ Behov for å supplere kravet i TEK med mer omfattende krav til klimagassberegninger i arealplaner
 - Må være gjennomførbart - ulike krav til detaljering i ulike faser av plansak
 - Krav til tiltak for å minimere klimabelastningen i prosjektet
- ▶ Konsekvenser av for svake klimaambisjoner?
 - Avslag?

Vurdering av klimakonsekvenser i plan- og byggesaksbehandling

- ▶ Samarbeid mellom Oslo og Bergen
- ▶ Grunnlag for klimavurderinger
- ▶ Oppfølging av klimamål i praksis
- ▶ Forutsigbarhet, transparens og likebehandling
- ▶ Rigge for et fremtidig krav om maksimal klimabelastning

Utslippsfrie anleggsplasser

2016

Oslo kommune
etterspør fossilfri
byggeplass

2017

Oslo kommunes
byggeplasser
fossilfrie

2018

Etablering C40 Clean
Construction
Programme & Big
Buyers Initiative

2019

Standard klima- og
miljøkrav &
Pilotprosjekt
utslippsfri Olav Vsgt

2020

Krav PBE fossilfritt i
nye planer & på sikt
utslippsfritt

SMART BY

Overgangen til utslippsfri byggeprosess går raskere enn ventet

Oslo kommune har et mål om at kommunens egne byggeprosjekter skal være utslippsfrie innen 2025, og omstillingen har gått forttere enn forventet. Det viser en kartlegging av Oslo kommunes byggeprosjekter.

TEKST ELLEN OMLAND FOTO KLIMAETATEN → JANUAR 11, 2022

Oslo (Informasjons)

Krav til fossilfrie og etter hvert utslippsfrie anleggsplasser i arealplaner

- ▶ Oslo innførte krav til fossilfrie anleggsplasser i reguleringsplaner i 2020
- ▶ Tolkingsuttalelse fra KDD 2021: Komplisert spørsmål men ikke tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag
- ▶ Ås kommunes vedtak om fossilfrie anleggsplasser i reguleringsplaner vurdert som ugyldig i Statsforvalterens lovlighetskontroll
- ▶ Statsforvalteren tok opp spørsmålet på eget initiativ i klage på reguleringsplan for Dr. Holms vei i Oslo. Ikke et tema i klagen. Statsforvalteren opphevet bestemmelsen i reguleringsplanen.
- ▶ Verbalvedtak i budsjettforliket 2022 – Stortinget ber regjeringen om å utrede muligheten for endring av PBL for å sikre hjemmelsgrunnlag for anleggsplasser
- ▶ Miljødirektoratet utredet muligheten for hjemmelsgrunnlag på oppdrag fra KDD og KLD (oktober 2022)

Miljødirektoratets utredning av hvordan hjemmel kan gis for klimakrav til anleggsplasser (2022)

► Miljødirektoratets utredning:

- Hensiktsmessig at kommunene gis lokale hjemler til å stille krav til utslippsfrie anleggsplasser
- Fossilfrie anleggsplasser (bruk av biodrivstoff): mest styringseffektivt med nasjonale virkemidler
- Hjemmel for utslippsfrie anleggsplasser kan gis etter forurensningsregelverket og/eller plan- og bygningsloven
 - Fordeler
 - Ulemper

Miljødirektoratets utredning av hvordan hjemmel kan gis for klimakrav til anleggsplasser (2022)

► Klimaetaten mener:

- Bra at Miljødirektoratet er positiv til lokale krav til utslippsfrie anleggsplasser
- Men: Nødvendig å stille krav om fossilfrie anleggsplasser (avansert biodrivstoff) inntil markedet er modent for krav til utslippsfritt

- Kommunene har også behov for å stille flere klimakrav i arealplaner:
 - Viktig å ikke begrense kommunens mulighet til å stille andre klimakrav

- Kommunene bør gis klare og vide hjemler til å stille nødvendige klimakrav til byggeprosjekter
 - Gode forutsetninger for å vurdere hva som er rimelig gjennomførbart
 - § Praktisk å samle hjemlene i plan- og bygningsregelverket – byggebransjen er enig.

- § Departementene bør følge opp saken raskt.

Bygg

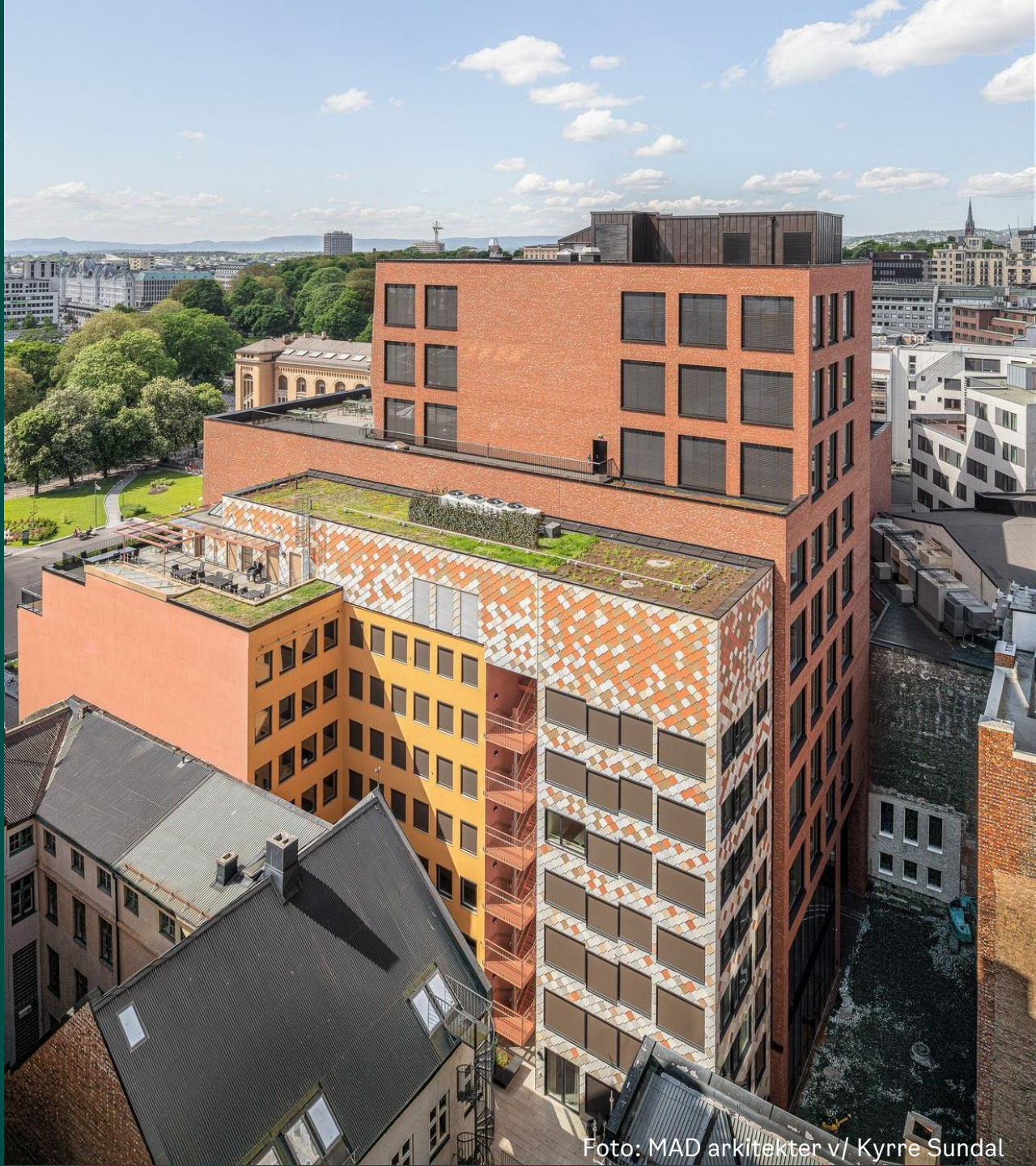
- ▶ Rehabiliterer, demonterer eller rive?
 - Enorm betydning for klimafotavtrykket
 - Bør vurderes i tidlig planfase
 - Hvilke krav kan stilles i planbestemmelser for å unngå riving hvor rehabilitering eller demontering er mulig og gir klimagevinst?
- ▶ Materialvalg
 - Klimarobuste materialer med lang levetid og lavt klimafotavtrykk
 - Ombruk av byggematerialer
 - Ombrukbare byggematerialer – TEK § 9-5
- ▶ Design for lang levetid
 - Prosjektering for endringsdyktighet
- ▶ Sambruk

Foto: Undervisningsbygg

KA13

Ombruk i stor skala
Statens pris for byggkvalitet 2021

Oslo

Foto: MAD arkitekter v/ Kyrre Sundal

Klimakrav til bygg i arealplaner og forholdet til byggteknisk forskrift (TEK)

- Hvor langt går kommunenes adgang til å supplere TEK med krav i arealplaner?
 - Hva anses som "strengere krav" enn TEK?
 - Hva anses som supplering av TEK?
 - Eksempel: Kan kommunen sette utslippsgrenser for materialer så lenge det ikke er fastsatt bestemmelser om det i TEK?
- Nye klimakrav i TEK (2022)
 - Krav til klimagassberegning. Inkluderer ikke utslippsgrenser for materialer til tross for at det er etterspurt av byggebransjen
 - Viktig at fremtidige nasjonale krav ikke låser utviklingen – at kommunene kan skjerpe krav i takt med utviklingen

Massehåndtering

- Hensyn
 - Redusere utslipp fra massetransport
 - Sirkulærøkonomi:
 - Begrense bruken av nye masser og arealinngrep
 - Behandling i tråd med avfallshierarkiet
- ♦ Hvordan sikre mest mulig lokal og klimavennlig massehåndtering?
 - Forholdet til forurensningsregelverket
- ♦ Eksempel på krav i reguleringsplanen for Filipstad
 - Plan for lokal massehåndtering + gjenbruk
 - Midlertidig massehåndteringsanlegg
 - Lokalisering for minst mulig transport

Tilrettelegging for elektrisk næringstransport

- ▶ Utslippsfri transport en forutsetning for å nå klimamålene
- ▶ Lade- og fylleinfrastuktur en forutsetning for omstilling, særlig viktig for næringstransport
- ▶ Det offentlige har en viktig rolle i å sikre denne infrastrukturen
- ▶ Foreslår planbestemmelser som bidrar til at behovet for etablering av hurtiglading til næringstransport utredes i planleggingen

Energi- løsninger

Energiløsninger

► Oslos klimastrategi for 2030:

- Bygg i Oslo skal bruke elektrisitet og varme effektivt og redusere energibruken
- I Oslo skal en større andel av energien produseres lokalt, og ulike energiløsninger skal utfylle og avlaste hverandre

► Føringer fra planprogrammet:

- Vurdere om arealdelen bør styrkes for å legge bedre til rette for klimasmarte og helhetlige energiløsninger.
 - Samspillsløsninger på områdenivå

► Krav til energiutredning i planbestemmelser?

- Behov for kartlegging i tidlig planfase

► Tilknytningsplikt fjernvarme – plbl §27-5

- § Trenger man kartlegging og føringer for energiløsninger når man har tilknytningsplikt for fjernvarme? Ja.
- § Behov for effektive energiløsninger til flere energiformål enn oppvarming
 - § Potensiale for lokalt produsert strøm
 - § Viktig bl.a for å redusere effekttopper som skaper kapasitetstrøbbel i strømmettet
 - § Felles løsninger for kjøling - økt behov med klimaendringene
 - § Samvirke med andre lokale løsninger
 - § Behov knyttet til utslippsfri anleggsprosess

Karbonlagring

Krav for karbonlagre og økt opptak

- ▶ Føringer fra Oslos klimastrategi 2030
 - Ivareta karbonlagre og øke opptak av CO₂ i trær og annen vegetasjon
 - Unngå avskoging og nedbygging av grøntområder
 - Ikke åpne for ødeleggelse av myr
- ▶ Planbestemmelser knyttet til byggesonen (arealformål bebyggelse og anlegg)
- ▶ Planbestemmelser knyttet til Marka (arealformål LNF)
 - Hvilke muligheter har kommunen til å legge føringer som begrenser avskoging og hindrer nedbygging/oppdyrking av myr?
 - Kommunens eiendom vs privat grunn
 - Landbruksvei: Kan kommunen gi føringer i arealplaner som supplerer krav i tillatelser?
 - Hvilke muligheter har kommunen til å legge føringer på hogstformer på private skogarealer som benyttes til skogsdrift?
 - Flatehogst gir store utslipp fra karbon i jord + negativ påvirkning på klimatilpasning, økosystemer og naturmangfold. Lukkete hogstformer gir en mer klimarobust skog + mer karbonlagring i jord.

Klimatilpasning

- 1) Overvannshåndtering
- 2) Temperaturregulering
- 3) Robuste økosystemer med rikt naturmangfold

Takk for oppmerksomheten!

Oslo

